

KUIR MEKÂN ÜRETİMİNİN FİLMLER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF QUEER SPACE PRODUCTION THROUGH FILMS

Harun GÜLMEZ *

ÖZET

Kuir teori gündeme geldiği ilk yıllardan beri belirli tanımlamalara sığmayan fakat birçok disiplinle iç içe geçmiş ve bu disiplinleri etkilemiş güçlü bir kuram olmaktadır. Disiplinlerin yan sıra bazı kavramlarla da ilişkisi olan kuir kuramın mekân ile olan ilişkisi kuir mekân anlayışını doğurmuştur. Bu mekân anlayışı yine net bir tanımı olmayan birçok farklı kişilerin farklı yaklaşımları ve tanımlamaları olan bir kavram ortaya çıkarmaktadır. Kuir kavramının sinema ile ilişkisinden doğan kuir sinema tanımlamalarının altından kuir filmlerin mekânları, kuir mekân perspektifinden incelenmiştir. Kuir bireylerin enerjilerinin ve algılarının, değişken olan mekânı filmler üzerinden kuir mekâna dönüştürmesi, kuirleştirilmesi analiz edilmiştir. Kuir mekân kavramında tasarımsal bir anlayıştan bahsetmek mümkün olmadığı için mekanlar kuir bireylerin mekân ile olan ilişkisi ve deneyimleri doğrultusunda yorumlanmıştır. Çalışmanın kapsamında seçilen filmler *Climax* (2018) ve *Danimarkalı Kız* (2015) filmleridir. Kuir mekanların doğru tanımlanabilmesi ve incelenebilmesi için öncelikli olarak konunun literatür araştırması ve taraması gerçekleştirilmiş, ardından seçilen eserler gösterge bilimi yöntemiyle önce izlenmiş sonra yorumlanmıştır. Yapılan bu çalışma kuir teori, kuir mekân, kuir sinema ve mimarlık-iç mimarlık disiplinlerinin, kuir mekânın üretimi konusunda araştırma yapan çalışmalara kaynak olması amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda kuir mekânın üretiminin filmler üzerinden üretilebilmesinin mümkün olduğu, kuir filmlerin veya kuir bireyleri içerisinde barındıran filmlerin mekânlarının da kuir mekân olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kuir teori, Kuir mekân, Kuir sinema, Kuir, Mekân

ABSTRACT

Queer theory has been a powerful theory that does not fit into certain definitions, but has been intertwined with and influenced many disciplines since the first years it came to the fore. The relationship between queer theory and space, which has a relationship with some concepts as well as disciplines, has created the understanding of queer space. This understanding of space creates a concept with different approaches and definitions of many different people who do not have a clear definition. The spaces of queer films, under the definitions of queer cinema arising from the relationship of the queer concept with cinema, are examined from the perspective of queer space. The queer people's energies and perceptions have been analyzed to transform the variable space into a queer space through films. Since it is not possible to talk about a design understanding in the concept of queer space, spaces have been interpreted in line with the relationship and experiences of queer individuals with space. The films selected within the scope of the study are *Climax* (2018) and *The Danish Girl* (2015). In order to define and examine queer spaces correctly, first of all, literature research and scanning of the subject was carried out, and then the selected works were first watched and then interpreted with the method of semiotics. In this study, it is aimed to be a source for studies on the production of queer space, queer theory, queer space, queer cinema and architecture-interior architecture disciplines. As a result of the study, it was concluded that it is possible to produce the production of queer space through films, and the spaces of queer films or films containing queer individuals are also queer spaces.

Keywords: Queer theory, Queer space, Queer cinema, Queer, Space

Geliş Tarihi/Received: 20.06.2022
Kabul Tarihi/Accepted: 31.08.2022

Araştırma Makalesi/Research Article

*
İç Mimarlık Bölümü,
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi,
İstanbul / Türkiye

Department of Interior Architecture,
Mimar Sinan Fine Arts University,
Istanbul / Turkey

ORCID: 0000-0001-6302-1915

gulmezzharun@gmail.com

1. GİRİŞ

Mekân kavramı; iç mimarlık disiplininin en temel kavramlarından olmasının yanı sıra akademik araştırmalardan proje stüdyolarına kadar, bütün alanlarda karşılaşılan bir kavramdır. Mekân, bütün fiziksel tanımlarından öte, kullanan bireylerin eylemlerinin şekillendirdiği bir anlama sahiptir. Lefebvre (1991) şöyle açıklar: Aristoteles'ten beri mekân, zamanla birlikte adlandırma ve sınıflandırma yoluyla duyuların kesinliğini sağlayan birer kategori olarak anlaşılmıştır. Aristoteles için kategoriler, varlığın kategorileridir. Ancak varlıktan soyutlama yoluyla kavramsallaştırılmış olduğundan aynı zamanda mantıksal yapılarıdır. Bu bağlamda, zaman ve mekân da varlığa ait ancak mantıksal şeyler olarak düşünülmüştür. Arayıcı (2015), mekânı herhangi türden ilişkinin başlayıp bittiği sınırlar arasındaki kurgu olarak tanımlamaktadır.

Bu tür tanımlamalar esas alındığında mekânı kullanan bireylerin mekân üzerindeki etkileri indirgenemeyecek kadar fazladır. Yapılan bu tanımların perspektifinden bir mekânın “kuir (queer) mekân” olarak nitelendirilebilmesi, fiziksel tasarımların perdesinin arkasından aslında kullanan bireylere bağlıdır. Bu noktada kuir mekânın üretimi de kullanıcı kimlikleri ile doğru orantıda ilerlemektedir. Türkiye’de ötekileştirilen gruplardan biri olan LGBTİ+ bireyler, kuir mekân olarak nitelendirilebileceğimiz alanlarda kendilerini daha özgür ve rahat hissetmektedirler. Bu alanlarda yer alan kitleler her yaşta ve farklı cinsel kimlikten oluşmaktadır. Kuir mekânlar LGBTİ+ bireylerin özgürce toplanabildiği, yargılayıcı bakışlardan uzak alanlardır ve kullanıcıları tarafından oluşturulan enerjisinden kaynaklı kuir mekân olarak nitelendirilebilir. Tasarımsal olarak ekstra bir durum söz konusu olmasada kullanıcı kimlikleri ve enerjileri mekânı kuirleştirmektedir. Bu mekânlara günlük yaşantımızda kullandığımız sosyal alanlarda sıklıkla olmasa da denk gelebilmekteyiz. Toplum tarafından uzun yıllardır görmezden gelinen ya da görünürlük kazandığında da yargılayıcı bakışlarla karşılaşan kuir bireylerin hayatlarının ya da hayatlarından birer kesitin anlatıldığı filmler 1990’lı yıllar ve sonrasında oldukça ilgi görmektedir. Sinemanın toplum için yadsınamayacak büyüklükte öneme sahip olması LGBTİ+ bireylerin daha rahat anlaşılabilmesi açısından ifade olanakları oldukça güçlü olan bu sanat disiplininde yer almaları oldukça önemlidir. Bu filmler birçok yarışmalara ve ödül platformlarına aday gösterilmekte ve çeşitli ödüller kazanmaktadır. Kazandıkları ödüllerin yanı sıra, heteronormatif düşünce yapısına sahip patriyarkal toplumlar dahil olmak üzere, büyük sinemalar ve çoklu salonlarda gösterimi yapılmış ve bu filmler kendilerinden oldukça söz ettirmişlerdir. Kuir başlığı altında değerlendirilebileceğimiz filmlerin kurgusal mekânları da kullanan bireylerin mekâna yüklediği anlamlardan kaynaklı birer kuir mekândır.

Bu araştırmanın amacı kuir film olarak nitelendirilebileceğimiz filmleri veya içerisinde kuir bireyleri barındıran filmlerin mekân örnekleri üzerinden incelemek ve filmlerde kuir mekân olarak nitelendirilebileceğimiz mekânları ortaya koymaktır. Filmlerin mekânları içerisinde kuir mekânlar var mıdır? Kuir mekân sinemada nasıl kurgulanmıştır? Örnek filmlerde kuir mekânın üretimi nasıldır? Sorularının ardından kuir bir mekânın mümkünlüğü filmlerde yer alan ve kuir mekân olarak nitelendirilebileceğimiz kurgusal mekânların kuir kuram perspektifinden incelenmesi yapılacaktır. Araştırma boyunca incelenecek olan filmler Gaspar Noe’nin (2018) *Climax* adlı eseri ve Tom Hooper’ın (2015) Danimarkalı Kız adlı eseridir. Eserler gösterge bilimi araştırma yöntemi ile incelenecektir.

2. KUİR TEORİ

Kuir teorisinin açıklanabilirlik ve anlaşılabilirlik bakımından diğer teori ve kuramlara nispeten zor olduğu düşünülmektedir. Çünkü teori, yapısı gereği stabil olmayan ve net sınırlardan oluşmayan bir kuramdır. Kuir düşünce hiçbir kimliği merkeze koymadan belirli bir cinsiyet ve kimlik algısından uzak şekilde oluşmakta ve bireyi birey olduğu için merkeze koymakta ve ele almaktadır.

Kuir sözcüğü anlamı itibarıyla tuhaf, değişik, zavallı anlamına gelmekle beraber argoda “ibne” olarak nitelendirilmektedir (Küçükvatan, 2019). Bu tanım tarihsel süreçte Batı’daki eş cinselleri küçümsemek için kullanılmıştır. İlerleyen süreçte eşcinsel bireyler tarafından içselleştirilmiş ve utarılmayacak bir tanım olarak, kuir birey kavramıyla nitelendirilebilecek insanlar ve topluluklar tarafından kullanılmaya başlamıştır.

20.yy. sonlarına doğru ortaya çıkmış olan kuir kuramı, kadının toplumsal haklar yönünden erkekle eşit kabul edilmesi gerektiğini ileri süren feminist yaklaşımın ana eğilimleri ve eş zamanlı olarak gelişen lezbiyen-gey çalışmalarının kimliksel meydan okumaları amacıyla ortaya çıkmıştır. “Lezbiyen ve gey araştırmalarında, ‘gey’ terimi, cinsellik hakkındaki dili daha klinik ve patolojik ‘eşcinsel’ den uzaklaştırmanın ve daha önceki homofil gruplardan ayırt etmenin bir yolu olarak benimsemiştir” (Warner, 2012: 512). Bu gelişmeleri izleyen süreçte akademisyen, teorisyen, filozof ve psikanalistlerin yorumları ekseninde bir teori olarak gündeme gelmiştir. Bu teorisinin temellerini oluşturan ve literatüre kazandıran Judith Butler’ın *Cinsiyet Belası* adlı çalışmasını Eve Kosofsky Sedgwick’in *Dolabin’ın Epistemolojisi* ve David Halper’in *Homoseksüelliğin Yüzyılı* adlı eserler takip etmiştir. Kimliklerimizin, tercihlerimiz veya denetimimizde olmayan totaliter tutum aracılığıyla kısıtlandırıldığını iddia eden Butler ve Sedgwick, kimliklerimizi bir kural değeri barındıran normatif yollardan daha

farklı bir şekilde uygulayabilmenin olasılığının var olduğunu ve politik açıdan değerlendirilmesinin gerekliliğini tartışmışlardır.

Kuir, erkek ve kadın gibi problem içermediği düşünülen ifadelerin, heteroseksüelliği sabit kılan iktidar modellerinin doğruluğunu sorgulamaktadır. Kuiri sadece LGBT+ bireyler için var olan kuram olarak düşünmek oldukça yanlış bir anlamlandırmaya sebebiyet vermektedir. Heteronormatif toplumların karşısında kimliksizleşme önerisi için direnen kuir kuramının tanımsal anlamından çok hangi durumlara karşı protest bir yaklaşımda bulunduğu önemli olmaktadır. Yalnızca gey ve lezbiyenliğe dair değil, tüm kimlik kategorilerine ve kimlik politikalarına bir sorgulama metodu olarak varlığını sürdürür. Butler'ın öne çıkan ve savunduğu düşüncesinde de ifade ettiği gibi, siyah kadın ile beyaz kadın olmak birbirinden farklı şeylerdir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen münakaşaların kapsadığı "ırk, sınıf, etnisite, anarşizm ve sakatlık" kavramları da kuir kuramının içerisinde yer almıştır. (Yardımcı, 2019).

3. KUIR MEKÂN

Mekân kavramının yazınlarda birçok farklı tanımı yapılmaktadır ve bu durumun en büyük etkeni tek ve kabul edilen bir anlama ve algıya sahip olmamasıdır. İçerisinde yer alanlarla tanımlanabilecek olan mekân, içerisinde yer almayanlarla da tanımlanabilmektedir. Massey (1994), mekân kavramını değişebilir olan, oluşmak eylemi içerisinde olan, tek bir kimliğe ait olamayacak bir öge olarak incelemiştir. Lokal ve Global mekânları ilişkilendirerek, mekânın bu ilişkilendirme sonucu ortaya koyulabileceğini tanımlamaktadır. Mekânı cinsiyet bağlamında incelediği yazınlarda ise yer, cinsiyet ve mekân çerçevesinden düşünceleri öne sürebilmenin değerli olma durumundan bahsetmiştir.

Mimarlık tarihi, mimarlık ve iç mimarlık disiplinlerinde araştırma yapan ve kuir kuramın teorisyenleri için kuir mekânın ne olduğu ve hangi mekânların kuir olabileceği hep problem olmuştur. Formu fonksiyona yüklediği anlamlar çerçevesinde şekillendiren veya ortaya çıkaran modernist mimari yaklaşım perspektifinde yapı-edimsel bir disiplin ortam yaratır. Bu bağlamda kuir kuramdan uyarlanan bir kuir mimari ve mekân anlayışı üretebilmek düşsel bir üründen öteye geçememektedir. Tasarımsal bir durumdan bahsedilememektedir ve tamamen kullanan bireylerin yükledikleri anlamlar doğrultusunda var olmaktadır. Bu nedenlerden ötürü, soruları olumlamacı disiplin içinde, bir sınıflandırmaya tabi tutarak cevaplamaya çalışmak eleştiri niteliği taşıyan kuir teorinin yapısına aykırı olmaktadır.

Kuir mekân ilk olarak, mimarlık ve iç mimarlık alanlarının mekânı üretmeye yönelik düşünce perspektiflerinden ve bu düşünce anlayışlarının üretiminden ortaya çıkan, şehirsiz izlenimlerinden uzaklaşarak, multidisipliner bir pencereden incelenmesi gereken bir kavramdır. Kuir mekânın günlük yaşam içerisindeki işlevi, içerisinde bulundurduğu öge ikilemleri ve kullanan bireylere sunulabilecek olan imkânlarla odaklanmak daha doğru olmaktadır. Bu doğrultuda, fiziksel olarak var olduğundan bahsedebileceğimiz mekân mimari ve iç mimari disiplin doğrultusunda var edilmiş olsa da, doğal olarak var edilmiş olsa da bütün bu unsurların barındırdığından daha derin bir anlam taşımaktadır.

Conlon (2004), fiziksel varlığın ve kimliğin irdelenmesinin, mekânın ortaya çıkarılmasındaki analizinde büyük bir öneme sahip olduğunu dile getirir ve bu bağlamda mekâna karşı olan bakış açısını büyütme hedefiyle Butler'ın cinsel kimlik ve toplumsal cinsiyet düşüncelerini ve Lefebvre'nin mekân kuramını beraber değerlendirir. Conlon, Lefebvre'in araştırma sonuçlarında toplumsal cinsiyetin yeteri kadar teorileşmediği düşüncesine sahiptir ve Butler kuir kuram ile toplumsal mekânın kuir kuramsallaştırılmasını gerçekleştirmeyi hedefler.

Kuir mekân üzerine yapılan bilimsel çalışmaların çok olmaması ve genel olarak mimariyle alakalı eserlerin içinde ötekileştirilmesi ve yok sayılması yadsınamaz bir durum olmaktadır. Kuir mekân bilimsel araştırmalarda görüldüğü üzere iki farklı başlıkta incelenebilmektedir. Eve Kosofsky Sedgwick'in dolap mecazı (1990) ve Fransız düşünür Michel Foucault'nun beden ve güç arasındaki ilişkinin epistemolojisini (1976) benimseyen ve sahiplenen araştırmacılar Modernist Avro-Amerikan yazını doğrultusunda, kuir mekanları belirli fonksiyonlar için tanımlanabilen, toplumun dışına itilmiş ve ötekileştirilmiş bireylerin gettoları olarak görmektedir. Bu anlamda, yönelimleri doğrultusunda sıradan olmayan ve farklı tanımlanabilecek bireylerin patriyarkal ve heteronormatif toplumsal düzenden gizlenmek adına saklandıkları kentsel dolaplar olarak ele alırlar.

Yeni Zelanda'da yer alan Christchurch isimli şehri, dolap metaforuna yüklenen anlamlarından daha farklı bir perspektiften yaklaşarak mekânsal bir kavram olarak inceleyen Michael P. Brown, *Closet Space: Geographies of metaphor from the body to the globe* (2000) isimli yazınında bu şehri, içerisinde dolaplar olan seks kenti olarak değerlendirmektedir. Gey ve lezbiyen nüfusun yoğunlukta olduğu konut ve ticaret bölgeleri olarak da nitelendirmektedir. Kuir mekân, hem kentler tarafından geçici olarak diğer etnik kültürlerin mahallelerine eşit hem de kozmopolitliğin bağlı olmayan bir belirteci olarak nitelendirilen bu etnik çeşitliliğin ve kimliksizleşmenin bir şekli olarak işlev görmektedir. Bu tanımlamanın anlam çerçevesinden durumu düşündüğümüz takdirde daha farklı şehir ve bölge örnekleriyle de karşılaşmaktayız. Bu bölgeler daha görünür bir hâle gelmektedir ve ziyaret oranları gittikçe artış göstermektedir. Söz konusu olay norm dışı cinsel kimlik hareketlerinin başarısına ve bir turizm alanı olarak tanınmasına yöneltilebilirse de daha derin bir perspektiften bakıldığı takdirde büyük bir etnik çeşitliliğe sahiptir. David Harvey'in ifade biçimiyle, bu alanlar, kapitalist düşünce yaklaşımı ve turizm ekonomisinin düzen sisteminde kaldığı süre boyunca hâkimiyet ve emretme düzeniyle kurulu otoriter rejim tarafından hoşgörü gösterilebilen "mekânsal sabit"lerdir (Harvey, 2001). Kuir düşüncenin karşı çıkan ve direnen yapısından doğan bu mekânların, onlara atfedilen anlamlara ve özelliklere ne kadar sahip çıktıkları ve sakladıkları da sorgulanmaktadır. Kentsel dönüşümler ve turizm sektörüne hizmet amacıyla, mücadele mekânı olarak nitelendirilebilecek olan bu mekânlar yavaş yavaş rengarenk bayraklarla donatılıp tamamen turizme hizmet eden mekân hâline dönüştürülmektedir. Turizm ve buna bağlı olarak tüketim için kuir alanın metalaştırılması, bu mekânlarda yaşayan ve ziyaret eden kuir bireyleri etkilemektedir. Bu görüş doğrultusunda değerlendirilebilecek bir diğer yaklaşım ise heteroseksüel olmayan bireylerin daha yoğun kullandıkları bar, hamam, park gibi toplumsal etkinlik alanlarını kuir mekân olarak görmekte ve nitelendirmektedir. Bérubé (2003), kuir bireyler için spesifik olarak oluşturulan ve yarı kamusal olarak nitelendirilebilecek hamamları norm dışı kabul edilen kimliklerin temsiliyeti ve kazanç amacıyla yürütülmekte olan etkinlik olarak incelemektedir.

Kuir mekâna farklı bir pencereden anlam yükleyen diğer yaklaşımın kuramcıları, kuir mekânı kullanıcı bireylere servis veren ve ona yüklenen işlevinin onu dar kalıplara sokmasını sınırlı bir şekilde anlamlandırmak yerine, değişen ve dönüşen bir perspektiften analiz ederler. Jakobsen (1998) kuir kelimesini stabil olmayan, devamlı değişen ve işler durumda olan bir kavram olarak değerlendirmektedir.

Kuir mekânı "kir'in mekânı" olarak tanımlayan Şentürk (2015), mekânı, mimarlık içerisindeki fiziksel ölçeği ile değerlendirerek, mekânın sahip olduğu düzenli olmayan şeyleri ve çarpıklıkları içinde barındıran mekân ile beraber eşleşmesini sağlamıştır. Şentürk'ün kuir mekânı tanımlarken kullandığı "kir'in mekânı" kavramındaki kir sosyal çevrenin ve sosyal yapının kabul etmediği, görünürlüğe sahip olmayan, totaliter ideolojiye karşı net olmayan şeyleri ön plana çıkaran mekânları barındırmaktadır. Kuir mekânın kuir olmasını etkileyen en önemli faktörler uyumsuzluk, biçimsizlik, değişkenlik ve kirliliktir. Bu bağlamda, kuir mekânın kullanıcı bireylere heteroseksüel olmayan toplum çoğunluğu tarafından yönlendirilen özellikler gibi çarpık, bozuk, yamuk, hatalı öğelerini içerisinde barındırmasıdır.

Kuir mekân olarak nitelendirilebilecek olan mekânların algıları düşünüldüğünde iki farklı perspektif görülmektedir. Bu perspektiflerden birincisini karşılıklı tolerans ve özgürlük olarak tanımlanabilmektedir. Diğer perspektif ise güven ve güvende hissedebilmekten oluşmaktadır. Kuir bireylerin kendilerini güvende ve özgür hissedemeyişlerinin merkezinde ise ön yargı, hoşgörü yoksunluğu, dışlayıcı davranışlar, sözlü ve fiziksel sataşma yer almaktadır. Bu davranışlar kuir bireylerde gerek psikolojik gerekse fiziksel hasarlar oluştursa da kuir mekânı tanımlayabilme ve anlayabilme sürecinde ışık işlevi görmektedir.

4. KUİR SİNEMA

Kuir kuramın en etkili anlatım alanının sinema olduğu ve bu etkili ifade biçiminin kuir film disiplini etkilediği açıkça görülmektedir. Bu kapsamda kuir sinema, kuir kuramın kültürel olgularından faydalanabilmekte ve sinema disiplini heteroseksüel olmayan ve standart

dışı olarak tanımladıkları karakterlerin yapısının gey ve lezbiyen sinema ile bir araya getiren bir kapsamı tanımlamaktadır. 20.yy. sonlarına doğru farklı toplumsal cinsiyet ve kimlikler sinema disiplininde ortaya çıkan eserlerde daha fazla görünürlük kazanmıştır. Bu durum, akımın kendini daha fazla geliştirmesinde ve popülerlik kazanmasında etkiye sahip olmaktadır. Heteroseksüel ilişkiler ve heteroseksüel bireylerin arasındaki arzu sıradan ve oldukça normal görülürken eş cinsel kimlikler ve ilişkileri bu durumun normal olmayan tezadı olarak açıklanmıştır. Kuir yaklaşım ise norm dışı diye nitelendirilen kimliklerin özellikle heteroseksüel olmayanların yer alabildiği özgür düşüncenin ve kimliksizleşmenin hâkim olduğu bir fonksiyona sahip olmuştur. Kuir teori ve sinema eserleri sınırlandırıcı olan düşüncelerin ve anlayışların karşısında durmaktadır. Bu düşünce ve tanımlamalar doğrultusunda kuir eserlerin kuvvetini normlara karşı çıkararak direnmekten aldığını söylemek mümkündür. Kuir sinema açık olmayan ve sınırlayıcı tanımlamaları da kabul etmemekte ve bu tanımlamaların karşısında durmaktadır.

Sinema ve kuir bireyler arasında önemi yadsınamaz bir ilişki olduğundan bahsetmek mümkündür. Dyer (1980), Sheldon ve Babusco'nun da açıkladıkları şekilde, birbirlerinden ve kuir olmayan bireylerden de ayrı yetiştirilen kuir bireylerin, benlikleri ile ilgili bilgi sahibi olabilmek adına iletişim öğelerine ihtiyaç duyarlar ve yönelirler. Bu bağlamda sinema disiplini, benlik keşfetme ve tanıma sürecinde önemli araçlardan biri olmaktadır.

Kuir sinema ve film çalışmaları, sinemanın gelişim sürecinde ve farklı şekillerde, sinemanın alt kategorilerine ait eserlerde gördüğümüz toplumsal cinsiyet ile ilgili belirgin özellikleri yansıtan, kapalı olmayan ya da kapalı göndermeleri, kuir sinemacıların ve heteroseksüel sinemacıların eserleri arasındaki öğeleri çözümleme olanakları sağlamaktadır (Ulusay,2011).

1980'li yılların erken dönemlerinde kuir bireylerin içerisinde olumlu ve/veya olumsuz şekilde yer aldığı birçok film vizyona girmiştir. Toplum içerisinde bu durum bazı tartışmalara sebep olmuştur. Olumsuz temsillerin olduğu filmlerde kuir bireyleri katil kişiler olarak görmekteyken ünlü oyuncuların üstlendiği rollerle karşımıza çıkan filmler de ise nispeten daha olumlu temsiller görülmektedir. Dünyada büyük bir salgın hastalık olarak beliren AIDS kuir kuram ve kuir sinema ile ilgili bir dönüm noktası olarak görülebilmektedir.

1980'li yılların erken dönemlerinde çekilen filmlerin birçoğu doksanlarda gündeme gelen 'Yeni Kuir Sinema'nın oluşumunda oldukça büyük bir etkiye sahiptir. Aaron (2004) bu sinema akımını doğru bir şekilde anlayabilmek adına, biçim dışı bir el atma, sosyokültürel öge ve strateji olarak kuir kuramını doğru bir şekilde kavramamız gerektiğini savunmaktadır.

5. CLIMAX

Fransız yönetmen Gaspar Noé'nun, belirli bir kesim tarafından aykırı olarak nitelendirilen, yönettiği Climax (2018), filmi deneyimleyen bireyleri uzun ve bitişli olmayan bir partinin içerisine alıyor. Film boyunca seyirciye fonda çalan rahatsız edici olarak nitelendirilebilecek ve sık tekrarlı plaklar eşlik ediyor. Climax aslında oldukça basit bir hikâyeyi ele almaktadır. Ormanın derinliklerinde, köhne bir yatılı okul işlevine sahip olan bina, farklı ülkelerden dansçılara ev sahipliği yapmaktadır. Prova yapabilmeleri ve konaklayabilmeleri için fonksiyonel olan bu eski okulda, prova sonrası içkilerine karıştırılan uyuşturucu maddenin dansçı karakterlerin neşe, hayat enerjisi ve istekle dans eden bireylerin denetimlerinin yok oluşunu ve kendi beyinlerinin içerisinde takılı kalmalarını görmekteyiz. Film, diğer Gaspar filmleri gibi sonundan başlamaktadır ve bu durum sonucun önemsizliğini, değerli olanın an olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda kamera açılarında tersten çekimler görülmektedir. Tamamen normalin dışında bir yaklaşım olarak değerlendirilebilecek bu ters-yüz etme durumu kuir kuramın sıradanın karşısında direnmesine benzemektedir. Bu bağlamda, filmin açılış kısmında synthesizer kullanılarak bozulmuş bir klasik müzik hâline gelen Eric Satie'nin bestesini duymaktayız. Bozulmuş kavramı norm dışı olabilecek bir öge olduğundan kuirin rahatlıkla benimseyebileceği bir durumdur. Kuir bir film olarak yaratılmamış dahi olsa bahsedilen unsurlar gibi birçok unsur ve kuir karakterler filmi kuirleştirmektedir.

Film boyunca hem arzuyu hem de şiddeti sembolize eden kırmızı gibi doygun renkleri sıklıkla görmekteyiz. Kırmızı zemin üzerinde bütün dansçıların bir arada sergiledikleri gösteri içerisinde farklı dans türlerini de barındırmaktadır. Gerek dansçıların farklı kültürlere sahip

olması gerek farklı dansların bir arada sergilenmesine farklılığın bütünlüğü diyebilmekteyiz. Şekil 1’de görüldüğü üzere bireylerin özgürce dans edebilmeleri ve özgür hissetmeleri, yatılı bir okulu kuirleştirmektedir. Kullanıcı profillerin bir okulu hissettikleri duygular ve mekâna yükledikleri anlamlar doğrultusunda kuirleştirdiğinden bahsetmek mümkündür. Mekânı kuir mekân olarak nitelendirebilmemiz için hiçbir tasarım kriterine gerek olmadığını, hatta farklı bir işlev için bile tasarlanan mekânları kuirleştirebilmenin mümkün olduğunu söyleyebiliriz.

Şekil 1. *Climax* filmi dans prova alanı (Görsel Kaynak: *Climax*, 2018).

Birbirlerinden hem görsel olarak hem de karakter olarak bütünü farklı dansçıları, sergiledikleri performans beraberinde bir bütün hâlinde görebilmekteyiz. Farklı kimliklerin bir araya gelmesiyle oluşan bu ekibin dans içerisinde sergiledikleri performans hareketleri de tamamen birbirinden bağımsızdır. Birbirine karşı tezat renkleri, abartılı kıyafetleri, ciddi ve karşı koyan yüz ifadelerinin bir direnişi ve meydan okumayı sembolize ettiğini söyleyebilmek mümkündür. Karakterlerin açılış sahnesinde dile getirdikleri “Sahnede yargı kalmaz.” ve “Dans ederken özgür olursun, engel kalmaz. Sadece beden, biz ve hislerimiz vardır.” cümleleri mekân içerisinde de hissedilen duyguları göstermektedir. Kuir bireylerin de içerisinde yer aldığı bu ekip hissettikleri duygu durumlarının perspektifinden mekânı kuirleştirmektedir.

Şekil 2. *Climax* filmi ikili diyalog mekânları (Görsel Kaynak: *Climax*, 2018).

Şekil 2’de ise film karakterlerinin birbirleriyle ikili diyaloglara girdiği sahneleri görmekteyiz. Bu sahnelerin mekânında yine tasarımsal olarak mekânı kuirleştirebilecek bir olgudan bahsedemeyiz. Toplu dans performansını sergiledikleri mekândan daha farklı olan bu mekân ise yine kuir bireylerin hisleri doğrultusunda kuirleşmiştir. Şekil 2’de yer alan karakterler ikili sohbetlerinde özgürce ve korkusuzca kimliklerinden bahsedebilmektedir. Bu mekân onlara güvende ve özgür olduklarını hissettirmektedir.

Şekil 3. *Climax* filmi final sahneleri (Görsel Kaynak: *Climax*, 2018).

Şekil 3'te filmin son sahnelerinden olan mekânları görmekteyiz. Bu mekânlar yine kimlik gözetmeksizin ve yargı içermeden, kullanıcı bireylerin özgürce beraber olabildikleri yerlerdir. Bu sahnelerdeki çekimi tamamen kuş bakışı olarak görmekteyiz. Bu tepeden çekim gerçekleştiren kamera açısını heteronormatif ve kısıtlayıcı kültürel toplumların farklı nitelikler barındıran azınlığa tepeden bakması olarak yorumlayabilmek mümkündür. Kuş bakışı deneyimlediğimiz bu mekânlar, tasarım unsurları olarak oldukça sıradan görünse de yine kullanan bireylerin mekâna kattığı anlamla kuirleşmiştir

Şekil 4. *Climax* filmi ters çekim görselleri (Görsel Kaynak: *Climax*, 2018).

Şekil 4'te yaşanan korku dolu bir gecenin ardından mekâna gelen sağlık ve polis ekiplerini görmekteyiz. Gaspar bu sahnede kamerayı tamamen ters kullanmayı tercih etmiştir. Film içerisinde barındırdığı zıt ve birbirinden farklı öğelerin yanı sıra eserin sonunun filmin açılış sahnesinde verilmesiyle ve kamera açılarının ters çevrilmesiyle de ters-yüz edilen unsurları içerisinde barındırdığından bahsedebilmek mümkündür.

Filmin mekânlarını, kullanıcı bireylerin mekânı algılayışları ve hisleri doğrultusunda analiz etmek ve incelemek kuir mekânın üretimini anlayabilmek açısından oldukça önemlidir. Kuir

mekân bu eserde mekânı deneyimleyen karakterlere yargılayıcı bakışlardan uzak ve özgür hissedebilecekleri bir fonksiyon sağlamaktadır.

6. DANİMARKALI KIZ

Danimarkalı Kız (2015), Tom Hooper'ın yönettiği, ilk trans birey olarak nitelendirebileceğimiz Lili Elbe'in hayatından esinlenmiş bir eserdir. Hikâyenin geçtiği tarih düşünüldüğünde patriyarkal ve heteronormatif bir toplum içerisinde onlara ayak uydurmaya çalışan bir birey görülmektedir. Filmde yer alan çiftin ikisinde ressamlık yapmaktadır. Tarihte önemli bir yere sahip olabilecek nitelikte bir karakter olan Einar (Lili) kuir bir bireydir. Filmde Lili karakterinin kendini özgür hissettiği ve bedenine uymayan ruhunu dinleyebildiği mekânlar bulunmaktadır. Tasarımsal kuramlar dışında yoğunluklu olarak Lili karakterinin psikolojik durumlarına göre mekânlar analiz edilmelidir. Kuir birey olan Lili, içinde yer aldığı ve deneyimlediği mekânları kuir birer mekâna dönüştürmektedir.

Lili'yi ilk olarak eşinin bir resim için ondan yardım istemesiyle birlikte, olayların geçtiği tarihe göre kadın kıyafetleri olarak nitelendirilen kıyafetleri giymesiyle görüyoruz. Bu deneyimin Lili'nin kendini keşfetmesinde ve özüne dönmesinde oldukça büyük bir etkisi olduğundan bahsetmek mümkündür. Şekil 5'te Lili'nin yardımcı olmak amacıyla üzerine geçirdiği kıyafetleri görebilmekteyiz. Kendini kabul etmekte zorlanan Lili'nin, kuir bireylerin sığınakları olarak nitelendirebilecekleri evinde kendini keşfetmesine atılan ilk adımdır.

Şekil 5. *Danimarkalı Kız* filmi elbise deneme sahnesi (Görsel Kaynak: *Danimarkalı Kız*, 2015).

Sadece resim atölyesi olarak kullanılan bir mekânın kuir bir bireyin hissettiği güven ve özgürlük hissiyle birlikte daha farklı bir enerjiye sahip olabileceğini şekil 5'te açıkça görebilmekteyiz. Kullanan kuir birey için mekânın bu dönüşümü oldukça önemlidir ve mekânın hissettirdikleri doğrultusunda Lili'nin atölyesi artık kuirleşmiş bir mekândır. Şekil 6'da bu olaylar sonrası mekânın kuirleşmiş bir şekilde varlığını sürdürmesi söz konusudur. Lili ruhunun bedenine ait olmadığını kuirleşmiş bu mekânda daha da derinlere inerek keşfetme sürecindedir. Yargılayan gözlerden ve düşüncelerden uzak olan bu sığınak onun dolap mecazıdır. Yine Şekil 6'da görebildiğimiz gibi artık evin sadece atölye kısmı değil yatak odaları da kuirleşmeye başlamıştır.

Şekil 6. Danimarkalı Kız filmi farklı mekân kolajları (Görsel Kaynak: Danimarkalı Kız, 2015).

Şekil 6'nın sağ alt köşesinde yer alan görselde ise sahne kıyafetlerinin yer aldığı bir mekânı eşi ile kuirleştirdiği görülmektedir. Birey artık kendini keşfetme sürecinde derin ve karmaşık duygular içerisinde rahat hissettiği mekân sayısı gittikçe artış göstermektedir. Daha önceki deneyimlerde mekân farklı bir anlama ve algılanış biçimine sahipken kuirleştikçe bu durum tamamen değişmektedir. Mekân, kuir birey için önemli olan değişim kavramının birebir gözlemlenebileceği bir alan ve bireyin kendini keşfetmesinde önemli etkenlerden biri hâline gelmektedir.

Şekil 7. Danimarkalı Kız filmi farklı mekân kolajları (Görsel Kaynak: Danimarkalı Kız, 2015).

Şekil 7'de kuir bireyin heteronormatif toplum tarafından, söz konusu dönem değerlendirildiğinde, uygun olmayan olarak nitelendirilebilecek kıyafetlerle dolabı olarak tanımlanabilecek olan evinin dışında görülmektedir. Fakat bireyin psikoloji perspektifinden gerginliği ve güvende hissetmeyişi görülebilmektedir. Şekil 7'de sağ üst kısımda kuir bireyin yanındaki onu yargılamayan ve destek olan kişinin elini, yaşadığı duygu durumundan ötürü, korkuyla sıktığı görülmektedir. Birey bedenini isteği doğrultusunda şekillendirebilmektedir fakat bu görsellerdeki mekânları kuir mekân olarak saymak mümkün olmamaktadır. Şekil 7'nin sağ alt kısmındaki görselde ise birey doğuştan içerisinde olduğu bedenin sahip olduğu cinsel organını gizlemekte ve bedenini ona tanımlanan kimlik dışında bir beden olarak görmektedir. Mekânın dönüşebilen bir kavram olduğunu varsayarsak bu mekânı bir süreliğine de olsa kuir bir mekân hâline getirebilmektedir.

Şekil 8. Danimarkalı Kız filmi farklı mekân kolajları (Görsel Kaynak: Danimarkalı Kız, 2015).

Şekil 8’de ise bireyin kamusal alanda ve hastanede, ruhunun bedenine ait olmadığı düşüncesine sahip olduğu için uğradığı istismar görülmektedir. Sosyal hayatta oldukça öneme sahip olan iki kamusal alanın bu birey için oldukça zorlu enerjilere ve algılara sahip olduğundan bahsedilebilir. Filmde yer alan çoğu kamusal alanın kuirleşmediğini görmekteyiz.

Şekil 9. Danimarkalı Kız filmi farklı mekân kolajları (Görsel Kaynak: Danimarkalı Kız, 2015).

Şekil 9’da ise bireyi, yeni benliğinin ve bedeninin resmedildiği tablolarla birlikte görüyoruz. Başlarda yeni benliğinin resim hâlini görmek onun için zor olsa da ilerledikçe bu durum onu rahatsız etmeyen bir hâle gelmektedir. Resimlerinin sergilendiği evinde özgür ve yargılayıcı bakışlardan uzak mutlu bir bireyi görebilmekteyiz.

Bireysel kullanıma ait olan mekânları kuirleştirebilmek, toplumsal ve kamusal alanları kuirleştirebilmekten daha az zorlayıcı bir durumdur. Bu örnek filmde de görüldüğü üzere birey sığındığı evini ve atölyesini kuirleştirip özgürce varlığını sürdürebiliyorken, konu sosyal alanlara geldiğinde bir mekânı kuirleştirebilmenin tek bir birey için zorluğuna değinebilmekteyiz.

7. SONUÇ

Bu çalışma kapsamında, kuir mekân üretimleri ve kuir mekân olarak hangi mekânlardan bahsedebileceğimiz seçilen örnek filmler üzerinden analiz edilmiştir. Kuir teori hâlâ gelişmekte olan ve değişimini henüz tamamlamamış bir kuramdır. Bu kuramın önde gelen isimleri de bu durumun böyle olması gerektiğini savunmakta, belirli sınırlamalara karşı gelmektedirler. Teorinin merkezine herhangi bir kimliği oturtmak istemeyen kuramcılar için kuramın tek bir anlamı olmaması da gayet doğal karşılanmaktadır. Henüz sınırları çizilmemiş

bir teoriden doğan kuir mekân kavramı da en az kuramın kendisi kadar netlikleri belirtilmemiş bir yaklaşımdır. Sinema disiplininin kuir bireyler için azımsanamayacak bir öneme sahip olması, kuir mekânın üretiminin filmler üzerinden incelenmesi düşüncesini destekler niteliktedir. Kuir mekân yaklaşımına iki farklı perspektiften düşünceler hâkimdir. Bu yaklaşımlar doğrultusunda ve araştırma sorularının beraberinde seçilen filmler analiz edilmiştir. Kuir mekânın üretimi tasarımsal bir süreç belirtmemekte, tamamen kullanıcı profillerinin ve enerjilerinin mekâna kattığı anlamlar ve mekân içerisindeki duygu durumları ile oluşabilmektedir. Analiz edilen filmler bu anlam çerçevesinde incelendiğinde içerisinde yer alan mekânların kuir mekânlar olduğu söylenebilmektedir. Yapılan araştırma ve çalışma doğrultusunda da *Climax* (2018) filminde ormanın derinliklerinde yer alan ve eğitim işleviyle tasarlanan bir okulu, kampa alınan bireylerin enerjileri ve özgürlükçü düşünceleriyle mekânı tasarlanan işlevinin dışında kuir bir mekâna dönüştürmektedirler, mekâna yüklenen işlevsel tanımı dışında mekânı kuirleştirmişlerdir. Bu bağlamda filmin mekânları, kullanan ve ona yeni anlamlar yükleyen bireyler sayesinde kuirleşmektedir. Danimarkalı Kız (2015) filminde ise heteronormatif bir toplumda yaşayan bireyin yavaş yavaş film içerisindeki mekânların algılarını değiştirdiğini ve o mekânları birer kuir mekâna dönüştürdüğünü söyleyebilmekteyiz. Kuir filmlerin mekânlarının da kuir mekânlar olduklarını ya da kuir filmlerin içerisinde de kuir mekânların yer aldığından bahsedebilmek mümkündür.

Yapılan incelemeler ve literatür taramaları doğrultusunda, mekân kavramı var olan ve var olmaya devam edecek bir anlama sahiptir. Kuir mekânın üretimi ise ancak yaşamsal bir matematik çerçevesinden, kullanıcı bireylerin mekânı kuirleştirebilmesiyle mümkün olabilmektedir çünkü tasarımsal bir olgudan bahsetmek mümkün değildir. Mekânı kuirleştirebilmekteki en önemli faktör kullanan bireylerin var olana yüklediği anlam ve buldukları mekândaki yaşamsal enerjilerinin mekân içerisindeki eylemleri şekillendirmesiyle mümkün olmaktadır. Kuir bir mekânı kullanıcıları ve mekâna yükledikleri yaşamsal anlamlardan bağımsız bir şekilde ele almak mümkün olmamaktadır. Kuir mekânı var olanı kuirleştirmek olarak ele almak, anlamlandırılabilmesi adına daha doğru bir yaklaşım çerçevesine oturtmamızı sağlamaktadır. Kullanıcı bireylere huzursuz hissettiren etmenlerin ortadan kalkmasıyla birlikte mekânları kuirleştirebilmek çok daha mümkün olabilmektedir.

Sonuç olarak gösterge biliminin perspektifinden, önce izlenen ve ardından yorumlayıcı tarafından yorumlanan ve analiz edilen filmlerin içerisinde kuir mekânın varlığından bahsetmek mümkündür. Gerek kurgusal gerekse var olan mekân olarak karşımıza çıksa da kuir mekânın varlığı kendisiyle ilgili yapılan tanımlamalar doğrultusunda bir gerçekliktir. Mekânın değişken yapısı kuir teorisinin değişken yapısı ile uyum sağlamak ve kullanan bireyler mekânları kuirleştirmektedir.

KAYNAKLAR

- Aaron, M. (2004) "New Queer Cinema: An Introduction", *New Queer Cinema: A Critical Reader*, ed. Michele Aaron, Rutgers University Press, 6
- Arayıcı, O. (2015) *Mekân ve Tasarım Üzerine Tanımlar*, Ege Basım
- Bérubé, A. R. (2003) The History of Gay Bathhouses, *Journal of Homosexuality* 44 (3/4) 33-53.
- Brown, M. P. (2000) *Closet Space: Geographies of metaphor from the body to the globe*, Routledge, London.
- Butler, J., (2005), *Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*. (Başak Ertür, Çev.). İstanbul, Topkapı (Orijinal eserin yayın tarihi, 2005).
- Conlon, D. (2004). Productive Bodies, Performative Spaces: Everyday Life in Christopher Park. *Sexualities*, 7(4), 462-479.
- Dyer, R. (1980) "Introduction", *Guys and Film*, ed. Richard Dyer, BFI, 1.
- Foucault, M. (1976) *The History of Sexuality, Volume 1: An Introduction*, Victoria: Penguin Books.
- Harvey, D. (2001) *Spaces of capital: Towards a critical geography*, Edinburgh: Routledge.

Jakobsen, J. R. (1998) Queer is? Queer does? Normativity and the problem of resistance, *GLO: A Journal of Gay and Lesbian Studies* 4(4) 511-536.

Küçükvatan, S. (2019). Queer müslümanlarda dinî bireycilik [Unpublished master's thesis], Dokuz Eylül University.

Lefebvre, H. (2019). *Mekânın Üretimi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Massey, D. (1994). *Space, Place and Gender*, University of Minnesota Press, Minneapolis.

Sedgwick, E. K. (1990) *The Epistemology of the Closet*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Ulusay, N. (2011) "Yeni queer sinema: Öncesi ve sonrası," *Fe Dergi* 3, no. 1 (2011).

Yardımcı, S. (2012). Ne O! Ne Bu! Ne Şu! Queer Kuramı ve Kimliksizleşme.

Warner, M. (2012). *Queer and Then?* Chronicle of Higher Education.